

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора філологічних наук, професора І. С. Шевченко на дисертацію Андрєєвої М. А. «Когнітивно-наратологічні властивості англійськомовних художніх текстів для дітей (на матеріалі сучасних художніх наративів Великої Британії)», подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 «Філологія»
Херсонський державний університет, 2025**

Рецензоване дослідження присвячене актуальній та важливій проблемі – з'ясуванню когнітивних та нратологічних властивостей англійськомовних художніх текстів для дітей ХХ – ХХІ ст. художньої традиції Великої Британії. У наш складний час проблеми дитини і дитячої літератури, унікального дитячого світосприйняття і самоусвідомлення в епоху цифровізації, стрімких соціально-культурних змін, нестандартних підходів до виховання і навчання набувають надзвичайної актуальності і стимулюють теоретичні й емпіричні розвідки у річищі когнітивістики, мультимодальної нратології, лінгвістики тексту. Дисертація М. Андрєєвої, виконана на кафедрі англійської філології та світової літератури імені професора Олега Мішукова Херсонського державного університету в межах наукової теми «Лінгвокогнітивні, лінгвокультурологічні, нратологічні та перекладознавчі аспекти дослідження художніх та нехудожніх типів текстів» (державний реєстраційний номер 0123U103801), повною мірою відповідає на ці виклики сьогодення.

Актуальність роботи зумовлена застосуванням новітнього когнітивно-нратологічного і мультимодального підходів і відповідає загальній тенденції до різноаспектного вивчення сучасних художніх текстів для дітей, особливостей їхньої нративної побудови й виявлення їхньої унікальності. Актуальним також вбачається дослідження когнітивно-нратологічних та мультимодальних властивостей сучасних художніх текстів для дітей, створених у ХХ – ХХІ ст., що дозволяє розкрити переосмислені персонажні

образи, унікальну тематику сучасних наративів для дітей (зокрема, гендерний паритет, інклюзію, різноманіття, толерантність, емоційне благополуччя, еко-активізм).

Об'єктом дослідження обрано когнітивні та наратологічні властивості художніх текстів для дітей. Предмет аналізу становлять вербальні й невербальні засоби конструювання художніх текстів для дітей та їхня лексико-стилістична специфіка.

Метою дослідження є виявлення лінгвокогнітивних і наратологічних властивостей художніх текстів для дітей Великої Британії періоду з ХХ по ХХІ ст. Для досягнення мети в роботі вирішено такі завдання:

1) обґрунтовано теоретико-аналітичний апарат дисертаційного дослідження;

2) розроблено його методологію, яка дозволила визначити когнітивні й наратологічні властивості художніх текстів для дітей з оперттям на виявлення їхньої неконвенційності, мультимодальності, унікальних персонажних образів, художнього хронотопу та лексико-стилістичних особливостей;

3) розкрито поняття «неконвенційності» у художніх текстах для дітей як їхньої унікальної властивості та з'ясовано специфіку її реалізації;

4) визначено та систематизовано тематику художніх текстів для дітей, а також їхні особливі персонажні образи та художній час і простір;

5) виявлено роль і взаємодію вербального й невербального модусів у створенні смислів у сучасних художніх текстах для дітей.

Методологічно дослідження спирається на доробок сучасної когнітивної наратології, лінгвостилістики, мультимодальних студій. В ньому застосовано сучасні лінгвістичні методи: загальнонаукові методи аналізу, синтезу, теоретико-аналітичного узагальнення, а також методи когнітивно-наратологічного, мультимодального, лінгвостилістичного і семантичного аналізу художніх текстів для дітей. Разом з достатнім за обсягом матеріалом дослідження (4020 умовних сторінок тексту або 167,5 умовних друкарських

аркушів) це визначає високий ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, зроблених у роботі, забезпечує надійність та достовірність її результатів.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає в тому, що у ньому *вперше*: запропоновано когнітивно-наратологічну модель вивчення художніх текстів для дітей; виявлено унікальні властивості сучасних художніх текстів для дітей жанрів казки та короткого оповідання, текстів гібридних жанрів, зокрема, їхніх неконвенційних особливостей, серед яких динамічність, унікальність персонажів, взаємопроникнення реального та казкового хронотопів, наявність комічних контекстів; відхід від стандартизованих казкових персонажів, відображення сучасних тенденцій реального світу, фокусування уваги на внутрішньому світі і почуттях персонажа-дитини. *Новими* є висновки, що сучасні художні тексти для дітей відображають актуальні теми сучасного суспільства (інклюзію, різноманіття, гендерний паритет, расову рівність, толерантність, допомогу довкіллю), а взаємодія вербальних та невербальних модусів уможливорює гармонійне створення смислів. Мовлення текстів на лексико-стилістичному рівні вирізняється наявністю чайлд-метафор, лексичних трансформацій, гіпербол, іронії, гри слів.

В роботі також *продовжено* розбудову когнітивно-наратологічного та мультимодального підходів до дослідження художніх текстів для дітей.

Теоретична значущість одержаних результатів визначається їх внеском у жанрологію (визначення гібридності сучасних художніх текстів для дітей), когнітивну нратологію (вивчення конструювання внутрішнього світу персонажа-дитини), мультимодальну нратологію (створення складних смислів через взаємодію вербального та візуального модусів) і лінгвостилістику (формування чайлд-метафор та лексичних трансформацій, адаптація існуючих сталих виразів до когнітивних здібностей читача-дитини).

Практична цінність результатів і висновків роботи полягає у можливості їх застосування у викладанні курсів зі стилістики і лексикології англійської

мови, сучасної літератури і лінгвокраїнознавства англійськомовних країн, у спецкурсах з лінгвокогнітивістики, наратології, мультимодальних студій; у наукових дослідженнях магістрантів і аспірантів.

Оформлення роботи і виклад матеріалу у цілому заслуговують позитивної оцінки. Робота обсягом 287 с. (обсяг основного тексту – 236 с.) має логічну структуру і складається зі вступу, чотирьох розділів із висновками, загальних висновків, бібліографії (333 джерела). Подані повнокольорові рисунки добре ілюструють проведене дослідження.

Усі основні положення роботи відображені у 12 наукових публікаціях авторки (5 статей в українських фахових виданнях категорії Б і тези 7 конференцій). Із наукових праць, опублікованих у співавторстві з науковим керівником, в дисертації використано лише ті ідеї та положення, які виявлено особисто авторкою.

М.А. Андрєєва дотримується усіх вимог доброчесності наукового дослідження. Згідно з проведеною перевіркою на плагіат за програмою StrikePlagiarism показники унікальності тексту відповідають вимогам, а виявлені коефіцієнти подібності (4.02% і 2.92%) стосуються опублікованих статей дисертантки, що є очікуваним і прийнятним, оскільки вони відображають власні дослідження та публікації авторки. Отже загалом мета дослідження повністю досягнута, а його самостійність та оригінальність переконливо засвідчують отримані висновки.

Разом з тим, деякі положення в роботі М. Андрєєвої носять дискусійний характер або викликають запитання:

1. Попри ґрунтовний критичний опис і узагальнення засад когнітивної наратології залишається питання щодо недиференційованого вживання в роботі термінів «ілюстрований» художній текст / коротке оповідання / віршований наратив (с. 244, 94, 183 та ін.) і «мультимодальний» простір / дискурс / художній текст (с. 15, 45, 46). Постає питання: як авторка визначає поняття ілюстрованості та мультимодальності?

2. Авторка детально розглядає теоретичні засади стилістики, розроблені в ХХ столітті, але не дає визначення поняттю гібридного жанру. В роботі залишається відкритим питання, чи належить казка до гібридних жанрів (с. 23, 94). Бажано дізнатись, за якими ознаками визначено «художні тексти гібридних жанрів» і які саме тексти до них належать.

3. Безумовним здобутком авторки є обґрунтоване нею поняття мультимодальної синестезії, визначене як «активізація одних органів чуття через інші. У мультимодальних текстах створення персонажних образів відбувається за допомогою вербальних і невербальних семіотичних модусів» (с. 212–213). Втім в роботі бажано було б навести більше прикладів мультимодальної синестезії і описати, які саме вербальні та невербальні засоби і сенсорні коди найбільш продуктивні у складі синестезованих комплексів в дитячій літературі.

4. Дисертація має певні проблеми оформлення: дещо задовгим видається основний текст дисертації (236 с.); вебсторінка ілюстрацій дизайнерки Zoe Tuckey, процитована у списку використаних джерел п.313, радше належить до списку ілюстративного матеріалу; також робота не уникла окремих друкарських вад (с.2, 132, 226, 229 та ін.).

Наведені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертації М. Андрєєвої – завершеного дослідження, в якому отримані нові науково обґрунтовані дані, що мають суттєве значення для подальшого розвитку науки. Вважаю, що робота **«Когнітивно-наратологічні властивості англійськомовних художніх текстів для дітей (на матеріалі сучасних художніх наративів Великої Британії)»** на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 – Філологія (галузь знань 03 – Гуманітарні науки) є самостійною завершеною науково-дослідницькою роботою. За актуальністю, об'ємом та рівнем проведених досліджень, науковою новизною і практичною значимістю вона відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення

разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами), Наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 за номером №155/30023, а авторка роботи, Марія Андріївна Андрєєва, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 03 – Гуманітарні науки зі спеціальності 035 – Філологія.

.

Офіційний опонент,

доктор філологічних наук, професор, завідувачка кафедри
ділової іноземної мови та перекладу Харківського
національного університету імені В.Н. Каразіна

І.С. Шевченко